

Forfatter: Palladius, Peder

Titel: Peder Palladius' Danske Skrifter

Citation: Palladius, Peder: "Peder Palladius' Danske Skrifter", i Palladius, Peder: *Peder Palladius' Danske Skrifter*, udg. af Lis Jacobsen , H.H. Thiele, 1911-1926, s. 150. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-palladius02val-shoot-idm139771561202096/facsimile.pdf> (tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: Peder Palladius' Danske Skrifter

|   |   |  |
|---|---|--|
| tionem sanctimoniam, in<br>holocaustum religiosam<br>vitam, et in vitulum cru-<br>cis tue | annemest/ als ein op-<br>ffer der gerechtigkeit/<br>vnd als ein brandopffer<br>vnd gantzopffer eines<br>heiligen geistlichen le-<br>bens/ ja als einen farren<br>deines creutzes vnd<br>sterbens/ | Ja som en Oxen aff dit<br>kaars oc død/ <sup>1</sup> |
|---|---|--|

De her anførte Exempler, som med Lethed kunde mangedobles<sup>3</sup>, viser, at den Gengivelse, i hvilken Palladius modtog Savonarolas Skrift, var fuld af baade ufrivillige Misforstaaelser og tilsigtede Forvanskninger, fordi Oversætteren ikke forstod og ingen Samfølelse havde med det Sprog, Forfatteren talte. Vi skal nu undersøge, hvorledes Palladius meddelte denne Text i dansk Oversættelse.

### III.

Som vi saa af Forordet, var Grundlaget for Palladius' Oversættelse en Afskrift, ikke et Tryk. Dette mærkes i Oversættelsen. Adskillige Fejl i denne skyldes utvivlsomt, at Palladius har læst et Ord urigtigt i Afskriften, andre at Afskriveren har gengivet Spangenberg's Text skødesløst.

Nogle Exempler.

S. 170 L. 19 ndf. hedder det: *Jeg vil vdøse iammerlige ord/ oc it aluorlig klagemaal*, men Spangenberg har: *Ich wil ausgiessen schmerzliche wort/ vnd engstliche klage* (Orig.

<sup>1</sup> Oversættelsen fra 1643 har: *Saa beder jeg dig nu min Naadige GVD oc HERRE vær mig dog Naadig efter din store Barmhertighed/ oc udslet alle mine mangfoldige Synder/ for din store Naade oc Godheds skyld/ paa det du mig kanst annamme oc antage/ som it Retfærdigheds oc velbehageligt Offer/ oc som it Brend-Offer oc Hele-Offer/ min hellig og Aandelig Lefnütz/ ja som din Kaarszis oc Pjnis Oxen/*

<sup>2</sup> De vigtigste andre Uoverensstemmelser mellem Palladius' Oversættelse og Savonarolas Orig., der skyldes Forvanskning af denne i Spangenberg's Text, er omtalt i Noterne til S. 171 L. 3—4, S. 172 L. 14—17, S. 176 L. 16—20, S. 177 L. 22, S. 179 L. 27, S. 182 L. 24, S. 184 L. 8, S. 186 L. 23, S. 189 L. 14, S. 190 L. 10, S. 192 L. 12, S. 199 L. 17—25, S. 202 L. 4, S. 203 L. 4, S. 204 L. 5.

kun: *verba doloris*). Det meningsløse *aluorlig* skyldes vel, at Palladius har læst Afskriftens *engstliche* som *ernstliche*.

S. 174 L. 12 hedder det: *Du Gud est allene Gud*, men Spangenberg har: *Du Gott bist allein gut* = Orig. *solus deus bonus*. Ogsaa her skyldes Fejlen vel, at Palladius ikke har læst Afskriften rigtigt.

S. 181 L. 8 skriver Palladius: *hand er Sandhed/ aff huilken all Sandhed i Himmelen oc paa Jorden udflyder oc formeris*, men hos Spangenberg hedder det for „udflyder og formeres“: *fleust vnd genent wird* (Orig. kun: *nominatur*). Den danske Oversættelses „formeres“ ∴ „forøges“ for „benævnes“ skyldes vel, at Afskriveren eller Oversætteren har læst *genent* i Stedet for *genent*.

S. 184 L. 27 staar der: *Mennishen er ligesom Græss/ oc lige som it visset Blomster*, mens Spangenberg har: *der mensch ist wie das gras/ vnd wie ein feldblume* (Orig. kun: *homo tanquam flos agri*). At *feld blume* i den danske Oversættelse er blevet til „en visse Blomst“, maa formentlig forklares ved, at Palladius (eller Afskriveren) har læst *feld blume* som *falb blume*; men man undres over, at den bibelkyndige Biskop ikke har elimineret Fejlen, ihukommende Salmens Ord: *It menniske er . . lige som Gress/ . . . som it Blomster paa marchen*.

Ligesom Aarsagen til de her nævnte Fejl jo utvivlsomt er, at der har ligget en Afskrift mellem Spangenbergs Text og Palladius' Oversættelse, saaledes maa ogsaa de ikke faa Overspringninger i denne forklares som Skødesløshed fra Afskriverens Side. Det er foran (S. 149) nævnt, hvorledes Slutningsbønnen ved en saadan Overspringning er blevet ganske ødelagt. Et andet Exempel skal her anføres. I Udlægningen af 3. Vers skriver Savonarola: „Og da du er barmhjertig, hvad er du da andet end Barmhjertigheden selv? Men hvad er jeg andet end Nøden selv? Se, derfor, o Gud, du evige Barmhjertighed, se mig, som er Nøden selv, for dit Aasyn! Hvad vil du gøre, o Barm-

hjørtighed? dog vel din egen Gerning? Skulde du kunne vige fra din egen Natur? Og hvad er din egen Gerning? At ende Nøden og at hjælpe den, som lider Nød". I Palladius' Oversættelse er de to fremhævede Sætninger sprunget over (se ndf. S. 171 L. 6—11), saa den fastbyggede Aarsagsrække brydes; og denne Fejl maa være indkommet ved Afskriften, thi hos Spangenberg findes alle Led (... *Was bin ich/ denn die dürfftigkeit selbs? ... Was ist dein werck? .*.)

Af lignende Art som Overspringninger er meningsforstyrrende Ombytninger af Ord. S. 172 L. 8—9 staar der hos Palladius: *forbarne dig offuer mig . . at du vender dig til mig/ vdsletter mine Synder*. Den fremhævede Sætning maa opfattes, som om Synderen beder Gud vende sig til ham ∴ ikke glemme ham; men i Spangenbergs Oversættelse lyder den: *das du mich zu dir bekerest* (= Orig. *ut me ad te convertas*), altsaa: at du vender mig til dig, d. v. s. at du gør mig gudhengiven.

S. 190 L. 2—4 har Palladius: *Smaa oc foractelige gaffuer ere de legemlige oc forgenglige ting/ Men store oc kaastelige gaffuer ere alle Aandelige oc legemlige ting*. Fejlen, som jo er aabenbar, skyldes, at Palladius tankeløst er kommet til at gentage *legemlige* i andet Led. Spangenberg har: *geistliche vnd ewige dinge* = Orig. *spiritualia*.

S. 197 L. 9 staar der: *du hielper alle dem som haabe oc tro paa mig*; dette overraskende Udsagn skyldes ogsaa fejl Opfattelse af Spangenbergs Text, som har: *du hilffst alle denen/ die in dich hoffen vnd vertrauen*.

De Tilfælde, i hvilke Uoverensstemmelserne med Spangenbergs Oversættelse skyldes — eller kan skyldes — Skødesløshed i Afskriften, er dog faa imod dem, i hvilke Fejlene kun kan forklares ved Palladius' svigtende Kundskab i det tyske Sprog. Herpaa saa vi adskillige Exempler i Oversættelsen af Ochino's Mærkelige Bønner (se foran S. 89 flg.). Gengivelsen af Spangenbergs Oversættelse er endnu mindre fuldkommen. Nogle enkelte Samstillinger

mellem Palladius' danske Oversættelse og Spangenberg's tyske vil være tilstrækkeligt til Vidnesbyrd herom.

I Skildringen af Peders Fejghed skriver Savonarola: „dog vovede han ej at træde frem for Menneskene, fordi han af Erfaring kendte sin egen Skrøbelighed, havde prøvet sin egen Svaghed“ (*nec tamen in publicum prodire audebat, experientia quippe didicerat fragilitatem suam, probauerat infirmitatem*). Dette gengiver Spangenberg rigtigt: *Er helt aus erfahrung seine schwachheit erlernel/ vnd mit der that seine gebrechlichkeit erfunden*; men Palladius opfatter *erfahrung seine schwachheit* som en objektiv Genetiv og oversætter: *Hand lærde aff hans skrøbeligheds forfaring oc hafde fundet hans skrøbelighed met Gerningen* (ndf. S. 193 L. 12—14)!<sup>1</sup> Mens her en Akk. er opfattet som Gen., er i Oversættelsen S. 203 L. 24 Gen. opfattet som Nom. Stedet lyder hos Palladius: *Huor er den første Christen Tro/ dygdelig Leffnet oc Gerninger*; hvilket jo maa forstås som tre sideordnede Led: den første kristne Tro, dydigt Levned og (gode) Gerninger, men dette er urigtigt; thi Spangenberg's Oversættelse har: *wo ist der ersten Christen glaube/ tugenthafflig leben vnd wercke*, hvad der ogsaa svarer til Originalens: *vbi primorum Christianorum virtutes et opera*.<sup>2</sup>

Ofte skyldes Uklarheden i den danske Oversættelse Sprogets mangelfulde Udvikling af Abstrakter. Betragtningerne over 15. Vers begynder saaledes i Originalen: „Regn mig ikke dette til Formastelighed“ (*temeritati*); det sidste Ord gengives af Spangenberg ved *thorheit vnd vermessenheit*, hvilket Palladius oversætter ved *daarlighed oc berømmelse*, skønt „Berømmelse“ i 16. Aarh. ligesom i 20.

<sup>1</sup> Brugen af obj. Gen. er hos Palladius overmaade almindelig. Jfr. f. Ex. S. 193 L. 9—10: *hand laa i skial for Jødernis fryct* = af Frygt for Jøderne (Spangenberg: *aus furcht für den Jüden*). S. 191 L. 3—4: *hielp mig . . til din Saligheds skin* = til Synet af din Salighed, d. e. Kristus, (Spangenberg: *zum anblick deines Heilandes*). Sml. Falk og Torp, Syntax, S. 48.

<sup>2</sup> Om Tilføjelsen af det lutheranske „glaube“ se foran S. 148.

brugtes i meliorativ Betydning = „Pris“, „Ros“.<sup>1</sup> I Betragtningerne over 10. Vers skriver Savonarola: „Nu adlyder Kødets ikke Aanden, men Aanden Kødets“ (*Jam non caro obedit rationi, sed ratio carni*); dette gengiver Spangenberg: *Das fleisch ficht wider den geist/ die sinligkeit wider die vernunft*. Palladius oversætter *die sinligkeit* ved *sindet*, hvad der gør Meningen tvetydig, fordi *Sindet* ikke alene bruges om „Sanserne“, men ogsaa om „Sjælen, Tanken“ (= ty. *gemüt*); saaledes oversættes f. Ex. Rom. 7.23: *men ieg seer en anden Lou i mine limmer/ som strider imod den Lou/ der er i mine Sind* (S. 179 L. 8—9), Spangenberg: *in meinem gemüte*. Det sidste Sted er det saa meget vanskeligere at opfatte rigtigt, som Plur. er brugt for Sing. Ved „mine Sind“ har Læseren maattet forstaa „mine Sanser“, ikke „min Sjæl“.<sup>2</sup>

Den lidet tilfredsstillende Maade, hvorpaa Palladius har gengivet Spangenbergs Oversættelse, skyldes da, som de anførte Exempler vil have vist, delvis at hans Grundlag ikke har været selve Spangenbergs Oversættelse, men en — ofte skødesløs — Afskrift af denne. For en ikke uvæsentlig Del maa dog Skylden for den uheldige Gengivelse gives Palladius' mangelfulde Forstaaelse af den tyske Text og hans ringe Evne til, selv hvor han forstod den, at nyskabe den i dansk Sprog.<sup>3</sup> Det er utvivlsomt, at dette

<sup>1</sup> I Oversættelsen 1643 staar „Daarlighed oc Formastelse“.

<sup>2</sup> Om Aarsagen til Brugen af *mine* for *min* har været en fejlagtig Opfattelse af den tyske Text eller Jydens Usikkerhed i det danske „Rigssprog“s Bøjningsformer er uvist. At Palladius ikke har udtalt Slutnings-*e*, ses f. Ex. af en Infinitivform som *ver* „være“ S. 171 L. 31 og af en Flertalsform som *Synder* „Syndere“ S. 194 L. 5; omvendt kan *e* indkomme paa urette Sted, saaledes S. 179 L. 11 Sg. *dine Miskundelighed* for *din Miskundelighed*, S. 184 L. 29 det meningsforstyrrende *dine Saluedis Ansiet* for *din Saluedis Ansiet* (Spangenberg *das andlitz deines gesalbeten*, Orig. *faciem Christi*), og det hyppige *visse* Sg. (v. S. a. *viss*), f. Ex. S. 181 L. 21, S. 186 L. 23. Ogsaa Subst. *Frycte* for *Fryet* S. 174 L. 31 maa snarest forklares som de her nævnte Exempler.

<sup>3</sup> Foruden i de ovenfor anførte Exempler findes Uoverensstemmelser mellem Spangenbergs og Palladius' Text omtalt i Noterne til S. 180

hænger sammen med, at han ligesom Spangenberg stod fremmed overfor den religiøse Lidenskab, der havde fundet Udtryk i Originalens stærkt personligt bevægede Sprog.

## IV.

Savonarolas Bevisførelse, om man kan sige saaledes, for Guds Barmhjertighed er helt igennem bygget over Skriftsteder, der i stort Antal citeres ordret efter Vulgata, uden at dog Kapitel- og Verstal nævnes. Til Oversættelse heraf har Spangenberg, hvor han har kendt Skriftstederne, benyttet Luthers Bibel ordret. Palladius derimod har oversat Skriftstederne ganske uden Hensyntagen til den autoriserede danske Bibel, der dog alt i et Aar havde været færdigtrykt. En Sammenligning mellem Palladius' Gengivelse af den tyske Bibeltæxt og Gengivelsen heraf i Christian d. Tredjes Bibel vil da være af ikke ringe Interesse som Vidnesbyrd om Palladius' Deltagen eller Ikke-Deltagen i det store danske Sprogværk. Og det kan strax siges, at Sammenligningen helt ud bekræfter det Resultat, Undersøgelsen af de Palladianske Bibeloversættelser i Veit Dietrichs Trøstesprog gav (se foran S. 11 flg). Nogle faa Exempler skal nævnes.

I Palladius' Oversættelse ndf. S. 180 L. 20 staar der: *Fader! jeg haffver syndet wdi Himmelen oc mod dig.* Dette kunde i 16. Aarh. som i 20. Aarh. kun forstaaes: „jeg har syndet i Himmelen og imod dig.“ Det første Forholdsled bliver derved meningsløst — thi Synderen er ikke i Himmelen —, og det andet bliver forvansket. Den tyske Text har: *Vater! ich hab gesündiget in den himel vnd für dir* (Spangenberg = Luc. 15.21 i Lutherbibleerne 1534—45), altsaa in med Akk. i Betydningen „imod“ og für i Betydning „for“, „for dit Aasyn“; Biblen 1550 gengiver dette rigtigt: *Fader! Jeg haffver syndet mod Himmelen oc faar dig.*

L. 16, S. 187 L. 27, S. 192 L. 2, S. 203 L. 4; jfr. ogsaa Omtalen af S. 203 L. 23—24 foran S. 153.